

MØTE I STYRINGSGRUPPA FOR HEIPLANEN

Møtested: Kristiansand, Hotell Norge

Møtetid: Onsdag 18. januar, kl. 11.00 (m/lunsj) – ca. 15.30

Saksliste:

1/12 - Oppsummering av høringa av Heiplanen

2/12 - Eventuelt

Stavanger, 10.01.2012

John Jastrey
prosjektleder

Sak 1/12 Oppsummering av høringa

Bakgrunn for saken

I styremøtet 23.5.2011 ble et planforslag til Regional plan for Setesdal Vesthei Ryfylkeheiene og Setesdal Austhei (Heiplanen) enstemmig vedtatt, med en protokolltilførsel. Dette planforslaget har vært ute på høring i samsvar med plan- og bygningslovens §8-3, med frist 15.11.2011. Mange høringsparter, etter avtale med prosjektleder, fikk utsettelse på høringsfristen. Det har kommet inn 65 høringsuttaler.

Høringsuttalene er lagt ut i sin helhet på www.heiplanen.no. Det er lagd en oppsummering i eget notat som styret har fått tilsendt via mail, og som også ligger på nevnte nettside under Dokumenter / Styringsgruppe.

Styret får i denne saken presentert forslag til gjennomgang av høringsuttalene med kommentarer og konklusjon. Etter styrebehandling vil vedtak i saken sendes til de fem aktuelle fylkeskommunene for endelig behandling.

Styret gjøres oppmerksom på §8-4 i plan- og bygningsloven:

”Dersom statlig organ av hensyn til nasjonale eller statlige interesser på vedkommendes ansvarsområde, eller kommune som blir direkte berørt av planen, har vesentlige innvendinger mot planens mål eller retningslinjer, kan de kreve at saken bringes inn for departementet, som kan gjøre de endringer som finnes påkrevd.”

Generelt om høringen

- Hva er en høring?

Høring brukes for at innbyggere, organisasjoner og næringsliv skal få si sin mening, for at de skal kunne føre kontroll med hva forvaltningen gjør og hvordan den utfører sine oppgaver.

Saker sendes på høring fordi

- det er en demokratisk rett for alle å få være med på å utforme offentlig politikk.
- berørte interessers synspunkter skal bli kjent for dem som skal fatte beslutninger.
- saker skal opplyses så godt som mulig før beslutninger fattes (ref. forvaltningsloven).
- deltakelse skaper bedre forankring og letter gjennomføring av tiltak.

(Kilde: Regjeringens nettsider)

Høringen bidrar også til å avdekke feil og mangler i høringsdokumentet.

Høringen gir innsyn i høringsdokumentet for berørte parter, og åpner opp for at nye synspunkter kan tas opp til vurdering. Høringsdokumentet er resultat av en lang prosess, som innebærer politiske behandlinger, faglige innspill, arbeidsmøter, styremøter, åpne lokale møter mm, slik at mange har vært med på å forme innholdet, og det er gitt en rekke muligheter til å delta i prosessen. Styret og Fylkesutvalgene har ved å legge ut høringsforslaget til høring, vedtatt at planen er ”god nok” til å høres av berørte parter.

Det er dermed lagt opp til følgende prinsipper når det gjelder vektlegging av høringsinnspill:

- Forslag til endringer må være vel begrunnet i dokumenterte opplysninger eller klare politiske vedtak og føringer, ellers kan de ikke tillegges stor vekt.
- Faktafeil i selve planforslaget, skrivefeil o.l. rettes opp.
- Vi har gått inn for å ikke fravike resultatet av forhandlingene mellom kommunene og fylkesmennene der disse er foretatt.
- Alle synspunkt som har framkommet i høringsbrevene er ikke kommentert, da de ofte gir uttrykk for meninger og holdninger, og ikke gir konkrete eller relevante forslag til endringer.
- Det legges ikke opp til endringer i vedlegg og konsekvensutredning, da disse ikke har relevans for videre planoppfølging

Generelt om høringsuttalene

Både statlige, regionale, kommunale organer og flere organisasjoner m.fl. har i stor grad uttalt seg positivt til høringsutgaven av Heiplanen. De fleste uttalene er rettet mot innholdet i selve retningslinjene, og da spesielt innenfor temaene næringsutvikling, bygdeutvikling, ferdsel, kraft. Dette er også svært sentrale tema i retningslinjene, og det er flere gode forslag til klargjøring av og endringer i teksten.

Bare en høringsuttale legger opp til større endring av høringsforslaget. Fra Fylkesmannen i Aust Agder er det krav om at det legges til et eget sett med retningslinjer for Aust Agder, som er identisk med tidligere framforhandlet resultat med kommunene. Begrunnelsen for dette er at det oppsto uklarheter og feil i høringsdokumentets forsøk på å samordne alle retningslinjene for hele området.

Det er en del konkrete og konstruktive forslag til tillegg i handlingsdelen. Det er også en rekke forslag til endringer i grenser for hensynssonene.

Totalt sett bidrar ikke de innkomne uttalene til behov for vesentlige endringer i selve plandokumentet og arealkartet, og det er dermed ikke behov for ny høring.

Fylkesmannen i Rogaland, miljøvernadv. har varslet en evt. innbringning til departementet. Slik vi oppfatter høringsuttalen til Fylkesmannen i Aust-Agder, innebærer manglende oppfølging av deres krav til endringer også i praksis en innbringning til departementet. Vi gjør oppmerksom på at det i så fall er det enkelte tema som det er uenighet om som skal avklares i dep., ikke planen i sin helhet.

Gjennomgang av høringsuttalene

Vi tar for oss i det videre høringsuttaler slik de korresponderer med kapitler i høringsdokumentet. Vi viser til egen tabell i eget vedlegg (tilsendt tidligere) med oppsummeringer av høringsdokumentene, samt www.heiplanen.no for å lese dokumentene i sin helhet.

- Kap 1. Bakgrunn og mål for arbeidet

Direktoratet for naturforvaltning har foreslått endring i ett begrep i kap 1.4 Mål for Heiplanen, som også er spilt inn til de andre regionale planområdene Hardangervidda og Rondane. Det foreslås at "livskraftig bestand" brukes i stedet for "levedyktig villreinstamme". Begrunnelsen kan leses i høringsbrevet.

Kommentar: Vi anser dette å være en god endring som klargjør et sentralt begrep.

Fylkesmannen i Rogaland. Miljøvernadv., foreslår å informere om de forvaltningsmessige rollene til DN og villreinnemndene i kap 1.

Kommentar: Vi tar inn et tillegg i kapittelet med henvisning til www.villreinen.no, der dette er utførlig omtalt.

Vinje kommune har foreslått å endre teksten om Norges ansvar i forhold til Bern-konvensjonen.

Kommentar: Vi ikke kan se at begrepene "pålagt seg" er vesentlig forskjellig fra "påttatt seg", og går ikke inn for endring av teksten.

Åseral kommune påpeker sterkt avvik i høringsdokumentet fra innholdet i planprogrammet.

Kommentar: Dette er riktig og er gjort via klare styrevedtak. Planarbeidet er del av et nasjonalt forsøk på regional planlegging over store fjellområder, og planprogrammet var ikke på daværende erfaringsnivå i stand til å ta inn over seg kompleksiteten i arbeidet og nødvendigheten av å spisse planarbeidet for å komme i mål.

AT Skog og Forsand kommune og en rekke enkeltpersoner og organisasjoner mener planen legger en demper på utviklingsmuligheter i naturområder som bl.a. Staten ønsker skal utnyttes bedre, bl.a. uttrykt i "Fjellteksten".

Kommentar: Vi viser til den tilnærmet unisone holdningen fra kommuner og fylkesnivå at planen avklarer viktige interesser og åpner for nye muligheter, innenfor de rammene som en regional plan basert på plan- og bygningsloven gir.

Norges Bondelag foreslår et nytt mål om å videreføre en restriktiv rovdyrpolitikk.

Kommentar: Dette lå ikke i oppdraget eller i planprogrammet. Vi kan dermed ikke se at det er verken rett eller nødvendig å ta inn et slikt mål i plandokumentet.

- Kap 2. Planbeskrivelse

Denne delen av høringsdokumentet redegjør bl.a. for virkningen av planen.

Forsand kommune har påpekt at gjennomføring av Heiplanen vil være svært uheldig for kommunen innenfor en rekke felt som går fram av saksutredningen.

Kommentar: Vi vil vise til den planfaglige løsningen og det konkrete innhold i retningslinjene, som skal følges opp videre i kommunale planprosesser. I tillegg viser vi til tilbakemeldinger fra mange av kommunene og de regionale

myndighetene om at planen avklarer viktige interesser, som bl.a. gir gode og nye muligheter til næringsmessig utnytting av deler av fjellområdene, ikke minst gjennom ny plan- og bygningslov.

- Kap 2.6

I dette kapittelet det kort gjort rede for bruk av kunnskapsgrunnlaget i planarbeidet, der det er påpekt at "der er foretatt avveieringer mellom villreinhensyn og andre samfunnsinteresser for å komme fram til foreslått grense for Nasjonalt villreinområde (NVO) og andre hensynssoner". Dermed tas det også inn en del merknader knyttet til endringer av grensene for hensynssonene her.

Arkeologisk museum påpeker både mangel på tidsdybde i planen, og behovet for å styrke vektleggingen av villreinrelaterte kulturminner for forståelsen av villreinens nåværende bruk av områdene, samt deres fortrinnsberettigelse til fjellområdene.

Kommentar: Vi forstår disse synspunktene, men mener at en slik regional plan ikke kan ta inn over seg dette temaet i slik dybde. Det ble i prosessen gjennomført en sammenstilling av data relatert til kulturminner og –miljøer i hele planområdet. Her ble det påpekt kunnskapsmangel, noe som er foreslått fulgt opp i handlingsplanen.

Direktoratet for naturforvaltning mener at det er en mangelfull synliggjøring av hvilke vurderinger som ligger til grunn for grenser og innhold i planforslaget.

Kommentar: Grensene i planforslaget er resultat av en rekke møter lokalt og regionalt, der de mest avgjørende møtene var mellom kommunene og fylkesnivået. Her ble det funnet omforente løsninger for hvor villreinens interesser skulle være tema for arealforvaltningen, jfr soneinndelingen og retningslinjene.

Den Norske Turistforening og *Stavanger Turistforening* vil ha inn informasjon om resultatene fra prosjektet Verdiskaping knyttet til DNT sin virksomhet, som ble avsluttet høsten 2011.

Kommentar: Prosjektet vil legges til i listen over gjennomførte forskningsprosjekt, på lik linje med andre prosjekt.

Suldal kommune mener at villreinkartet må kvalitetssikres, spesielt når det gjelder trekkveger.

Vinje kommune foreslår at ett trekkområde reduseres i forhold til planforslaget, og at det må skilles mellom viktige og mindre viktige trekk.

Tokke kommune ber om ny vurdering av Kuskar-trekket av NINA i samråd med FM i Telemark.

Flere kommuner (bl.a. *Forsand*, *Hægebostad*, *Setesdalskommunene*, *Vinje*) retter et kritisk søkelys på det faglige grunnlaget for Norsk Villreinsenters kart over potensielt biologisk leveområde for villrein.

Kommentar: I planprosessen har styret forholdt seg til dette kartet som et faglig grunnlagskart - utarbeidet av Norsk villreinsenter etter bestilling fra DN.- som gir oversikt over villreinens potensielle leveområder. Styret er klar over at kartet har møtt til dels kraftig kritikk både når det gjelder innhold og metode. Det har hele tida vært klart for styret at disse grensene ikke nødvendigvis vil

samsvare med de endelige grensene på et plankart for arealsoner etter plan- og bygningsloven. Det er gjennomført drøftinger om grenser for og innhold i arealsonene mellom kommunene og de ansvarlige myndighetene på fylkesnivå. Dette har medført at plangrensene i stor grad ikke faller sammen med leveområdegrensene, noe vi også oppfatter som noe av hovedhensikten med planarbeidet.

Det er fortsatt til dels stor kunnskapsmangel om leveområdet og reinens faktiske bruk av dette fjellområdet, noe GPS-prosjektet tydelig viser. Framtidig forskning vil bidra til å løse opp i mye av dette. Det er derfor viktig å understreke at dagens kunnskapsnivå ikke er en fasit, men et skritt på veien. Dermed er det lagt opp til at gjennom kommuneplanleggingen kan og vil ny kunnskap og nødvendig konsekvensutredningsarbeid føre til endringer i de foreslåtte grensene i hensynssonene ved revidering av kommuneplanens arealdel.

Direktoratet for naturforvaltning foreslår at biotopvernområdene som er vist i egne sonekart i SVR bør vises i planen.

Kommentar: Vi mener at plankartet ikke bør inneholde mer planfaglig informasjon enn strengt nødvendig, og at selve verneområdene må være tilstrekkelig tillegginformasjon på dette plankartet.

Forsand, Fyresdal, Hjelmeland, Hægebostad, Kvinesdal, Sirdal, Suldal, Tokke, Vinje og Åseral kommuner foreslår større og mindre endringer i grensene for hensynssonene. Noen av disse er kommentert i påfølgende kapitler, her kommenteres de generelt:

Kommentar: Som nevnt i innledningen, går vi ikke inn for å fravike resultatet av forhandlingene mellom kommunene og fylkesmennene der disse er foretatt. Vi går heller ikke inn for forslag eller vedtak om endringer som ikke er avklart med fylkesnivået.

Selv om det er flere rimelige forslag, mener vi at disse skal vurderes konkret i forbindelse med kommende revideringer av kommuneplanene, der endringer kan baseres på lokale vurderinger i konsekvensutredninger og evt. ny kunnskap. Det er også klart at grensene i Heiplanen er retningsgivende, og ikke "på millimeteren" - i samsvar med planens regionale og veiledende karakter. Endelige grenser blir satt i kommuneplanprosessene, og der kan mindre geografiske tilpasninger, justeringer i forhold til kommunedelplaner mm foretas i tillegg til tidligere nevnte justeringer, i samråd med planmyndighetene.

- Kap 2.10

De aller fleste høringsuttalene er rettet i mot selve retningslinjene.

Fylkesmannen i Aust Agder har påpekt en del uklare og til dels feil formuleringer i retningslinjene, som er omtalt i eget vedlegg til høringsuttalen. Med grunnlag i dette krever de at forslaget til retningslinjer som kommunene i Aust Agder og FM forhandlet seg fram til og leverte til prosjektleder for innarbeiding i plandokumentet innarbeides i sin helhet i plandokumentet. De berørte kommunene ble i eget brev fra

Fylkesmannen bedt om å bruke de framforhandlede retningslinjene i sin behandling av saken, noe de også har gjort.

Dette innebærer at de fire Aust Agder kommunene har forholdt seg til et eget sett med retningslinjer, som de andre høringspartene ikke har fått framlagt. Alle andre kommuner og andre høringsparter har forholdt seg til selve høringsdokumentet.

Kommentar: Det er uheldig at denne situasjonen har oppstått, og det har prosjektleder beklaget overfor kommunene m.fl. i åpent høringsmøte. Det er helt sentralt at det er en klar enighet og fellesforståelse av innholdet i plandokumentet.

Vi konkluderer derfor med at Aust Agder-kommunene får et eget sett med retningslinjer i plandokumentet, identiske med de som ble framforhandlet.

De aller fleste høringspartene har kommentert deler av retningslinjene i kap 2.10.

- Felles retningslinjer

Riksantikvaren har foreslått tilleggspunkt, som foreslås tatt inn under felles retningslinjer:

"Ingen må, uten at det er lovlig etter §8 i kulturminneloven, sette i gang tiltak som er egnet til å skade, ødelegge, grave ut, flytte, forandre, tildekke eller skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredet kulturminne eller framkalle fare for at dette kan skje.

Inngrep i kulturminner og –miljøer som ikke er fredet, kan ikke foretas uten etter tillatelse fra kulturminnemyndighetene."

Kommentar: Dette hensynet er godt ivaretatt gjennom lovgivningen, og er en naturlig del av kommuneplanprosessene, som uansett skal gjennomføres før Heiplanens intensjoner iverksettes i praksis.

Bykle kommune forutsetter at det er fylkeskommunen og kommunen som har det reelle forvaltningsansvaret i Setesdal Austhei.

Kommentar: Heiplanen kan ikke endre på det etablerte forvaltningssystemet, der både kommunene, fylkeskommunen og fylkesmannen har sine roller i all arealforvaltning.

- Kap. 2.10.1 og 2

- Generelle retningslinjer

Stavanger Turistforening mener at retningslinjene for tilrettelegging for friluftsliv er like strenge som i verneområdene.

Kommentar: Videre tilrettelegging for friluftsliv skal skje i første rekke via videre (inter)kommunal planlegging av stier og løyper, men med en klar hensikt om å unngå forstyrrelse mm av viktige funksjonsområder for villrein. Forvaltningsreglene i verneområdene gjelder som før.

Villreinnemnda for Setesdalsområdet er uenig i andre pkt, der det er lagt opp til at saksbehandlingen skal ta hensyn til villreinen i Austheias biologi, som bl.a. innebærer at den i lever i skogsterreng, og dermed viser mer toleranse for ferdsel og forstyrrelse.

Kommentar: Dette punktet er tatt inn etter innspill fra kommunene og er vurdert og akseptert av Fylkesmannen i Aust Agder.

Den Norske Turistforeningen og *Stavanger Turistforening* mener at det også skal være mulighet for å etablere nye turisthytter i NVO, ikke bare modernisering og forsiktig utvidelse av eksisterende.

Kommentar: Dette er ikke omtalt direkte i de generelle retningslinjene. Byggevirksomhet som forringer villreinens bruksmuligheter skal ikke tillates. Dermed må evt. planer om nybygg, også av Turistforeningen, følge plan- og bygningslovens krav via kommuneplanleggingen.

Fyresdal kommune mener at begrepet "mindre uthus" må presiseres, samt at anneks på fritidshytter bør tillates opptil 20m².

Kommentar: Dette er etter vårt syn ikke nødvendig i de generelle retningslinje, og det blir da opp til byggesaksbehandlingen i den enkelte kommune å avgjøre hvor grensa går for størrelse, utforming mm, både av mindre uthus og tilbygg o.l.. Det er likevel gitt en del konkrete arealtall for gjenoppbygging av støler og høybuer (inntil 30 m²), båthus (inntil 12 m²) og eksisterende støler og tufter (inntil 50 m²), som vil være førende også for evt. nybygg.

Åseral kommune mener at det må tas inn et eget punkt i retningslinjene om at det gjelder egne forvaltningsregler for landskapsvernområdet SVR.

Forsand kommune påpeker at det er områder inn SVR med egne retningslinjer som må ha fortrinn overfor villrein

Kommentar: Dette er en riktig påpekning fra Åseral som er uproblematisk å ta inn som et eget punkt i de generelle retningslinjene for å tydeliggjøre at de ikke overprøver eksisterende forvaltningsregime i SVR, noe også Forsand er opptatt av.

- Spesielle retningslinjer for Nasjonalt villreinområde

- Bygg i utmarksnæring / Landbruks-utmarksnæringer

Norges Bondelag mener at det ikke bør være krav om fremlegging av minimum årsoppgave for næringsinntekt tilknyttet jord/utmark.

Vinje kommune vil ha et tillegg til kulepkt. 2, nemlig: "...eller konkrete planer og ressursgrunnlag for slik næring."

Villreinnemnda for Setesdalsområdet m.fl. mener at det er lagt for mye vekt på næringsinteressene i planen.

Kommentar: Fremlegging av årsoppgave er et resultat fremkommet i forhandlinger mellom flere kommuner og fylkesnivået, og vi ser det som rimelig at det blir stående slik det er uten tillegg. Vektlegging av næringsinteresser er et naturlig resultat av både bestillingsbrev og planprogram, og vi mener å ha funnet en rimelig balanse i dokumentet.

Fylkesmannen i Hordaland påpeker at villreinhensyn må vektlegges tyngre enn utvikling av utmarksnæringer i NVO.

Fylkesmannen i Rogaland, miljøvernadv. skriver at det ikke skal åpnes for næringsvirksomhet utover landbruk, og at det er en betydelig gråsoner for hva som kan defineres som tradisjonelt landbruk.

Fylkesmannen i Telemark mener at det er uklart om utmarksnæringer er ment å være i samsvar med pbl §11-7 pkt 5a. De er også uenige at opplistingen av næringer er landbrukstilknyttede næringer, og bør derfor omarbeides eller tas ut.

Kommentar: Dette punktet er svært sentral for forståelsen av helheten i planen, der vi skulle finne en balanse mellom villreinens interesser og muligheter for utvikling i bygdene. Vi mener at det er kommet fram et godt resultat av de drøftingene som har foregått mellom i første rekke kommunene i Aust Agder og Fylkesmannen (både miljøvern- og landbruksadv.) og Fylkeskommunen når det gjelder avklaringer i forhold til utmarksnæring. Disse er tatt inn i retningslinjene.

Vi er enig i presiseringen fra FM i Telemark om at en henvisning til §11-7 i pbl, er fornuftig, men mener dette vil ivaretas med en henvisning til kap 6.2 i dokumentet, der dette går tydelig fram av teksten. Vi mener også at "gråsonen" som FM i Rogaland nevner i stor grad ryddes opp i dette kapittelet.

Vi mener å ha funnet en rimelig balanse i og konkretisering av begrepet utmarksnæring gjennom dette planarbeidet. Skulle det fortsatt være uenighet om dette punktet fra fylkesnivået eller kommuner, må aktuelle parter bringe temaet inn for avklaring i Miljøverndepartementet, slik det er gitt anledning til i plan- og bygningslovens § 8-4.

- Ivaretagelse av gamle stølslandskap

Bygland kommune påpeker at "fjellgardar og gamle støysområde må kunne brukast og utviklast inn i framtida".

Kommentar: Det er med sikte på å støtte opp under dette positive synet at retningslinjene er utarbeidet.

Valle kommune ønsker en utvidelse av arealgrense for stølsbuer til 50 m².

Kommentar: Vi finner det vanskelig å foreslå endringer på de framforhandlede retningslinjene der også Valle kommune var en aktiv part, og med grunnlag i at ingen andre parter følger opp forslaget.

- Ferdse

Direktoratet for naturforvaltning og Fylkesmennene mener at begrepet "vurdere" i setningen "Kommunene skal vurdere utarbeiding av (inter)kommunale motorferdselsplaner" er for svak.

Fylkesmannen i Aust Agder påpeker dessuten et misforhold mellom sammendragets formulering om kommunale sti- og løypeplaner, der i retningslinjene står "skal" og i sammendraget står "vurderes".

Kommentar: Vi er enig i at intensjonen med retningslinjene har vært at det skal i samarbeid med regionale og statlige myndigheter vurderes utarbeiding av

slike planer i forbindelse med revidering av kommuneplanene. Formuleringene vil dermed endres til "skal vurderes" i dokumentet.

Fylkesmannen i Rogaland, miljøvernadv. og FM i Telemark skriver at siste delpunkt under "ferdsel" må tas ut, og at all slik aktivitet må nevnes spesielt som uaktuelle i NVO. Samtidig skriver Telemark at retningslinja har lite for seg da ferdseil reguleres av lov om friluftsliv, og styring av ferdseil er begrenset til tilretteleggingstiltak. *Den Norsk Turistforening* og *Stavanger Turistforening* mener at dette samme punktet bør omformuleres, slik at det ikke står "skal legges til områder der det er minst mulig konflikt med villrein", men "skal vurderes lagt til.. ." Dette begrunnes i at de er uenige i at enkelte ferdseilsformer skal reguleres strengere enn andre uten god dokumentasjon.

Kommentar: Dette punktet er en føring for de (inter)kommunale planene for stier og løyper som skal lages. Gjennom de prosessene vil en kunne tilrettelegge for og styre aktivitet.

Fyresdal kommune vil at det skal være et eget punkt under "Ferdseil" som åpner for rekreasjonsløyper for snøscooter.

Kommentar: En slik retningslinje vil innebære behov for en lovendring av motorferdseilsloven, noe som ligger utenfor rammene av Heiplanen.

Villreinnemnda i Setesdalsområdet og Fylkesmannen i Vest Agder mener at det må være strengere føringer for ferdseil på anleggsveier og kraftmagasin.

Kommentar: Vi mener dette er vanskelig å konkretisere i retningslinjene. Dette hensynet må være en viktig del av de (inter)kommunale sti- og løypeplanene samt motorferdseilplanene. Dette bør også tas opp i forbindelse med revidering av forvaltningsplanen for SVR.

I disse planene kan det legges opp til en sterkere styring av ferdseil utenom villreinsens leveområder, iverksetting av gode informasjonstiltak og samarbeid med kraftprodusentene om bruk av og reguleringer av anleggsveier og kraftmagasin.

Statens vegvesen mener at en rekke begreper bør presiseres, for å klargjøre at drift og vedlikehold av offentlige veger ikke omfattes av retningslinjene.

Kommentar: Statens egen virksomhet er også omfattet av retningslinjene i en regional plan. Det må i planlegging og gjennomføring av drift- og vedlikeholdstiltak tas hensyn til viktige miljøinteresser, i denne sammenhengen gjelder det villrein.

- Kraft

Agder energi, Otra kraft DA, Sira Kvina kraftselskap og Statkraft energi påpeker alle i lignende ordelag behovet for en presisering av retningslinjene, for å fjerne tvil om hva som er og ikke er tillatt. Det vises til at det gjennom behandling via Energiloven må gjennomføres konsekvensutredning, og at det bør være rom for kraftprosjekt som gjennom dokumentasjon ikke påvirker villreinsens interesser i vesentlig grad. Dette synspunktet fremmer også Statnett SF i sitt høringsbrev.

Kommentar: Dette er også hensikten med retningslinjen slik den er utformet. Da det er noe uklarhet omkring forståelsen av innholdet, foreslås følgende ny tekst, som er en syntese av innkomne forslag:

”- Ny eller utvidelse av eksisterende kraftutbygging eller kraftlinjer bør unngås.
- Unntak kan gjøres for tiltak som ikke innebærer inngrep av vesentlig negativ betydning for villreinen. Disse vurderingene forutsettes avklart gjennom konsekvensutredninger etter relevant lovverk.”

HybridTech har forhåndsmeldt et vindkraftprosjekt i Bygland kommune, og mener at dette tiltaket bør kunne godkjennes hvis det gjennom forskning påvises at tiltaket ikke er til vesentlig skade for villreinen.

Kommentar: Vi viser til punktet overfor, som også omhandler vindkraft. Om slike konkrete prosjekt kan godkjennes eller ikke ligger utenfor virkeområdet til Heiplanen, og avgjøres via vanlig konsesjonsbehandling med krav om konsekvensutredning.

- Generelle retningslinjer for Hensynssone Villrein

Fylkesmannen i Aust Agder krever som tidligere nevnt at det skal legges inn eget sett med retningslinjer for Aust Agder.

Kommentar: Dette innebærer at punktet på side 19, som innledes med ”For Setesdal (Åmli, Bygland, Valle, Bykle)”, går ut og erstattes av de framforhandlede retningslinjene.

- Spesielle retningslinjer for Hensynssone Villrein

Fylkesmannen i Rogaland, miljøvernadv. og Suldal kommune foreslår at område A, hensynssone Villrein, går ut av planen.

Kommentar: Da det er enighet om dette mellom kommunen og Fylkesmannen, foreslås det at området gjøres om til hensynssone Bygdeutvikling.

Stavanger turistforening mener at delområdene A, B, og C bør gjøres om til hensynssone Bygdeutvikling.

Kommentar: Område A, se forrige punkt. Ellers vil vi være konsekvente med å ikke foreslå slik endring hvis de ikke er godtatt eller foreslått av Fylkesmannen. For disse andre områdene må kommunen ta dette opp til vurdering i det samarbeidet med regional stat og regional planmyndighet som naturlig finner sted ved revidering av kommuneplanene.

Forsand kommune og Hjelmeland kommune foreslår at Hensynssone Villrein fjernes fra kommunene. Fra Hjelmeland foreslås som alternativ til full fjerning at hensynssone Villrein flyttes øst for Ritlandskrateret.

Kommentar: Vedtakene i kommunene er ikke knyttet opp imot faktagrunnlaget som ligger til grunn for planarbeidet, men i lokale vurderinger. Det er uten tvil uenighet om dette faktagrunnlaget, men slike endringer må som ellers i hele planområdet skje i et samarbeid med fylkesmannen som ansvarlig myndighet.

Slik denne regionale planen virker, er det først gjennom kommuneplanprosessene at grenser skal trekkes i kommunene. I hensynssone Villrein er

det lagt opp til at spredt nærings- og hytteutvikling kan skje gjennom kommuneplanen, se pkt. 6.2 i Heiplanen. Vi ser ikke noe til hinder for videre utvikling i Ritlandskrateret med hensynssone Villrein. Vi oppfordrer derfor kommunene til å ta kontakt med Fylkesmannen for å gå gjennom mulighetene for å evt. endre på avgrensningene av hensynssonene ved overføring til arealdelen av kommuneplanen.

Bykle kommune, i samråd med *Fylkesmannen i Aust Agder*, foreslår en egen formulering i retningslinjene knyttet opp til landbruksdrifta i Bjåen. Området dette skal gjelde er kartfestet, og skal fortsatt være en del av Hensynssone villrein. Teksten er: "I denne sonen har landbruksinteressene forrang fremfor villreininteressene".

Kommentar: Da det er oppnådd enighet mellom kommunen og fylkesmannen, foreslås tillegget tatt inn i retningslinjene.

Fylkesmannen i Vest Agder vil at retningslinjene skal konkret nevne at aktivitet fra planlagt hytteområde på Nesjen ikke skal forstyrre reinens trekk og bruk av nærområdene

Kommentar: Dette hensynet er generelt ivaretatt gjennom oppfølgingen av Heiplanen. Å nevne konkrete områder ett sted bryter med helheten i planen.

Vinje kommune ønsker flere områder omgjort fra hensynssone Villrein til Bygdeutvikling.

Vågslid grunneierlag mener at denne sonen er "som å miste det eneste og store attraktive arealet for bygdeutvikling innen reiseliv".

Haukeli næringslag vil ha hensynssone Bygdeutvikling i Vågslid.

Kommentar: Hensynssone Bygdeutvikling er det arealet i planområdet hvor villreininteressene er avklart i forhold til andre interesser. Hensynssone Villrein er områder der kommunen gjennom konsekvensvurderinger skal vurdere om det faktisk er reelle konflikter med villrein i området ved revidering av kommuneplanene. Slik er det i disse områdene også i dag. I dette viktige utviklingsområdet er det nødvendig å legge til rette for tiltak som ikke genererer ferdsel i sårbare områder, og det må skje gjennom gode sti- og løypeplaner. Det er en klar faglig vurdering av at det er til tider villreininteresser i hensynssone Villrein, og disse kan vi ikke fjerne fra vurderinger etter plan- og bygningsloven uten gjennom en tett dialog med regional planmyndighet – som må skje i kommuneplanprosessen.

- Hensynssone Trekkområder

Flere høringsinnspill er kommentert tidligere i notatet.

FM i Telemark vil ha inn trekkområde over Birtedalsvegen i Fyresdal kommune.

Kommentar: Vi har forholdt oss til Norsk villreinsenters kart over trekkområder ved overføring av disse til Hensynssone Trekkområder. Det er en rekke trekkveger som ikke er tatt inn i plandokumentet, men som ligger som faktagrunnlag i fagkartet for villreinens leveområder. Det vil bryte med et gjennomgående prinsipp i planen å endre dette, så FM bes ta dette opp via kommuneplanprosessen.

Vinje kommune mener det bør skilles mellom viktige og mindre viktige trekkområder.

Kommentar: Denne avveilingen er allerede gjort ved Norsk villreinsenters kartlegging. Det er de trekkområdene med vesentlig betydning for stammen som er utgangspunktet for hensynssone Trekkområder.

Setesdal Austhei villreinlag mener trekkområdet NØ for Sessvatn i Vinje bør endres i følge en forskningsrapport fra NINA i 2002.

Kommentar: Vi forholder oss til de opplysningene som Norsk Villreinsenter har lagt fram, og viser til kommende kommuneplanrevidering for å vurdere denne endringen sammen med Fylkesmannen.

- Hensynssone Bygdeutvikling

Flere parter har kommentert innholdet i denne hensynssonen, bl.a. *Fylkesmannen i Rogaland, miljøvernadv.*, som ønsker et navnebytte til "Bygdesone".

Direktoratet for naturforvaltning ønsker sterkere styringssignaler til kommunene i denne sonen.

FM i Vest Agder mener at det trengs en konkret påpeking av at villreinhensyn skal ivaretas i arealbruk som kan generere generell ferdsel inn i villreinområdene.

Fyresdal kommune vil at det ikke skal stilles krav til KU for villrein i denne sonen.

Hjelmeland kommune og *Åseral kommune* mener at denne sonen bør utgå i kommunen.

Vågslid grunneigarlag mener at det er for lite areal til Bygdeutvikling.

Flere parter mener at leveområder for villrein ikke må falle inn under hensynssone Bygdeutvikling, *Stopp raseringa av Sirdalsheiene*, flere *grunneiere i Sirdal*, og flere *enkeltpersoner* som har avgitt uttale (se tabell).

Kommentar: Både arealkategorien Hensynssone (HS) og begrepet Bygdeutvikling er resultat av selve planarbeidet, og således et planmessig "grep" som har vokst fram som løsningsforslag i høringsdokumentet. HS Bygdeutvikling er i praksis arealet mellom plangrensa og HS Villrein eller HS NVO. I dette området regnes forholdet til villreinen i arealforvaltningen som avklart, under forutsetning av at det gjennomføres sti- og løypeplanlegging og kommuneplanlegging som ivaretar Heiplanens intensjoner. Dette innebærer at HS Bygdeutvikling er helt "vanlig areal" for videre kommuneplanlegging.

Vi er klar over at begrepet kan misforstås, eller tillegges mer vekt enn det som er intensjonen, noe vi også ser i en del høringsuttaler. Likevel vil vi holde på begrepet, som var et konkret og konstruktivt innspill fra Setesdalskommunene i prosessen, og som synliggjør resultatet av planarbeidet i forhold til planprogrammet.

Det er klart at HS Bygdeutvikling ikke fritar kommunene for å synliggjøre at tiltak og evt. medfølgende aktivitet i denne sona ikke påvirker villreininteressene – dette skjer naturlig gjennom kommuneplanarbeidet.

De områdene som i Norsk villreinsenters kartleggingsarbeid som er i HS Bygdeutvikling er der fordi Fylkesmannen som viltfaglig ansvarlig myndighet i

forhandlinger med kommunene har akseptert dette. Det må også bemerkes at en gjennom denne regionale planen ikke "vedtar bort" leveområder for villrein, men avsetter arealsoner i samsvar med plan- og bygningsloven, og avklarer forholdet til villrein i arealforvaltningen i disse.

Oppfølging av Heiplanen innebærer at ny faktabasert kunnskap skal tas i bruk når den foreligger, og endringer av grenser kan skje via kommuneplanlegging og/eller evt. revidering av Heiplanen basert på slik kunnskap.

- Kap. 2.11 Oppfølging i kommuneplanens arealdel

Vinje kommune vil at arealsonene skal være like i Europeisk villreinregion sør.

Kommentar: Dette innspillet er basert på at det er forskjellig planfaglig løsning i de regionale planene for Hardangervidda og Heiplanen. Europeisk villreinregion vil ikke være et område knyttet til plan- og bygningsloven, og dermed heller ikke inneholde arealsoner mm, så samordning må skje på kommuneplannivå.

Da dette planarbeidet skulle gjennomføres på nasjonalt nivå som regionale planer, lå det i kortene at det kunne oppstå forskjellige løsningsforslag. Vi anser likevel ikke forskjellene som store og uoverkommelige, og mener dette lett lar seg løse ved overføring til kommuneplanens arealdel ved første revidering. Etter endelig vedtak av de to planene vil Telemark fylkeskommune som regional planmyndighet ta kontakt med Vinje kommune om konkret oppfølging av dette, og dette tas inn som eget punkt i handlingsplanen.

Flere Fylkesmenn og direktoratet for naturforvaltning mener at "evt" skal fjernes i tabell over arealformål på s. 23. Fylkesmannen i Telemark mener at også formålet "grøntstruktur" bør være med.

Kommentar: Vi er enige i presiseringen og tillegget, og foreslår dette endret.

- Kap. 3. Konsekvensutredning og forholdet til naturmangfoldloven

Direktoratet for naturforvaltning mener at kravene til Naturmangfoldlovens §§ 8-12 er oppfylt. Samtidig peker de på at planen må tydeliggjøre behovet for oppfølging av Naturmangfoldloven (NML) også for annet enn villrein i kommunal planlegging.

Fylkesmannen i Rogaland, miljøvernadv. savner en sammenheng mellom føringene i planen og NML § 8-12 via vurderinger av samlet belastning.

Fylkesmannen i Telemark mener at planen må synliggjøre vurderinger som er gjort etter NML som begrunnelse for soneinndelingen.

Kommentar: Heiplanen er av de første regionale planene som har møtt kravet om vurderinger etter Naturmangfoldloven i plandokumentet. Slik vi har oppfattet sentrale myndigheter underveis i planprosessen, er det nivået vi har lagt fram i plandokumentet tilfredsstillende. Vi konstaterer at DN i sitt høringsbrev anser kravene som oppfylgt.

Vi foreslår et eget punkt i handlingsplanen som skal konkretisere innhold i og organiseringen av de foreslåtte årlige samordningsmøtene, og der vil også forholdet til NML tas inn.

- Kap. 4. Handlingsplan

Direktoratet for naturforvaltning og flere regionale aktører er positive til et årlig samordningsmøte. De mener også at det bør vurderes et eget organ for dette arbeidet, som i Rondane.

Fylkesmannen i Aust Agder og Villreinnemnda for Setesdalsområdet mener at Villreinnemnda og forvaltningsstyret for SVR må komme tydeligere frem som sentrale aktører i handlingsplanen.

Fylkesmannen i Vest Agder vil ha et tillegg under "Kunnskapsbasert planlegging og prosjekt, med Bestandsforvaltning som tiltak og villreinlag/nemnd som ansvarlige.

Fylkesmannen i Rogaland, miljøvernadv. og FM i Telemark mener at kunnskapsbehovet må komme fram i handlingsplanen, og føre-var prinsippet må legges til grunn i kommuneplanene. De samme partene vil ha en konkretisering av krav til vurdering av samlet belastning, for eksempel gjennom et interkommunalt samarbeid.

Åseral kommune vil at GPS- prosjektet skal fortsette med vekt på merking av bukk.

Villreinnemnda for Setesdalsområdet vil ha inn en ny hensynssone for kalving i Austheia, alternativt et fokusområde for nærmere undersøkelser.

Norges jeger- og fiskerforbund spør om ikke det bør etableres et eget villreinsenter i området.

Stavanger turistforening ønsker mer fokus på næring knyttet til opplevelsesverdien av villrein.

Kommentar: Det er påpekt mangel på konkrete sentrale aktører i handlingsplanen. Det er ikke nevnt samarbeidsparter overhodet i denne delen av dokumentet, bare ansvarshavende myndigheter. Disse har en lovbasert plikt til å sørge for at de relevante aktørene og samarbeidspartene tas inn i prosesser. Her gjelder altså prinsippet "ingen nevnt, ingen glemt" når det gjelder aktører.

Vi er enige i at oppfølging av kunnskapsmangel må komme fram i dokumentet. Dette står på s.32, der både GPS-prosjektet og videre arbeid med bukk er konkret nevnt. Vi mener at henvisningen til GPS-prosjektets sluttrapport viser hvilke kunnskapshull som bør følges opp. Dette gjelder effekter av:

- avbøtende tiltak og tilrettelegging
- bestandsstørrelsen på reinens arealbruk
- jakt
- bukkenes arealbruk
- klimaendringer
- sauebeiting og konkurranse mellom sau og rein.

Vi foreslår å ta inn denne opplistinga som et tillegg på side 32. Dette dekker opp flere av de innkomne høringsuttalenes påpeking av oppfølging av kunnskapsmangel.

Når det gjelder villreinens opplevelsesverdi, har Miljøverndepartementet satt i gang en vurdering av om det skal iverksettes forskningsprosjekt med dette temaet.

Når det gjelder et evt. fokusområde for kalving i Austheia, så viser vi til GPS-prosjektets konklusjoner, der dette ikke er tatt med som eget fokusområde. Vi

mener at vi ikke bør legge inn flere slike områder uten klar støtte fra forskningsmiljøene.

Flere sentrale aktører har påpekt mangel på oppfølging av samlet belastning etter Naturmangfoldloven. Vi mener dette er et sentralt tema for de årlige samordningsmøtene, sammen med planforslag og -behandling i området, status for kommuneplanlegging, gitte dispensasjoner mm. Vi foreslår følgende tillegg på side 29:

”Aust-Agder fylkeskommune lager et forslag til opplegg og innhold for de årlige samordningsmøtene, og sender denne ut til alle aktuelle parter i løpet av høsten 2012. Første møte bør deretter avholdes innen juli 2013. Tema som bør tas opp her er bl.a. interkommunal vurdering av bruk av føre-var prinsippet i planlegginga og samlet belastning etter Naturmangfoldloven, samt interkommunale planer for motorferdsel og sti- og løypeplaner, og generelt oppfølging av Heiplanen.”

Når det gjelder vurdering av et eget organ for oppfølging av Heiplanen, har dette vært vurdert i prosessen. Da den formelle status til et slikt organ er svært uklar, har vi ment at det er rett å knytte ansvaret for oppfølging til regional planmyndighet, som er fylkeskommunen. Videre behov for organisering vil kunne tas opp i de årlige samordningsmøtene

Det foreslås at det legges til hvilket organ i forvaltninga som må ta initiativ til at tiltak gjennomføres, ved at under Kunnskapsbasert planlegging og prosjekt på s. 32 legges til under første gruppe av tiltak ”Initiativ: Vest-Agder Fylkeskommune”, og under neste tiltaksgruppe ”Initiativ: Fylkesmannen i Vest-Agder”.

- Kap. 6.3. Konsekvensvurdering

Åseral kommune mener at KU-delen er for generell.

Direktoratet for naturforvaltning anser KU-delen som tilfredsstillende gjennomført.

Åmli kommune påpeker en del faktafeil og mangler.

Norges bondelag vil ha fjernet en formulering i kap. 6.3.3.2.

Den Norske Turistforening og *Stavanger Turistforening* og *Forsand kommune* påpeker feil i kart over stinettet.

Kommentar: Konsekvensutrednings-delen (KU) er utarbeidet som et vedlegg til plandokumentet. Konklusjonene er tatt inn i plandokumentet som en del av vurderingene i forhold til Naturmangfoldloven.

Det er svært lite konkret erfaringsgrunnlag om KU for denne typen regionale planer. Det er her gjort forsøk på å utarbeide en KU på et overordnet, regionalt nivå, og etter råd fra Miljøverndepartementet er hvert hovedtema vurdert på ”ca en side”. Det har også vært et samarbeid med Fylkesmennene og Fylkeskommunene underveis i prosessen om nivået på KU-delen.

Verken tekst i selve KU-delen eller kart har noen formell status. Vi konstaterer at turistforeningene m.fl. påpeker feil i kartgrunnlaget, men vi kommer ikke til å legge noe arbeid i å rette opp i dette, da kartene uansett bare har et visuelt illustrasjonsformål og tjener ikke som database eller brukskart for noen parter. Mangler i forhold til potensielle kraftverk er også påpekt, men vi vil heller ikke

her endre kart med samme begrunnelse som for stier. Ingen av de påpekte manglene påvirker konklusjonene.

Fylkeskommunene har ved utlegging til offentlig ettersyn godkjent innhold og nivå på en slik KU, og vi legger dermed ikke opp til endringer i KU-delen etter høringen.

Forslag til vedtak

Her følger de konkrete forslagene til endringer i høringsutgaven av Heiplanen, før oversending til fylkestingene for endelig vedtak. Tallene viser til sidetall i høringsdokumentet.

1. s. 9 – Under første delmål gjøres følgende endring:
"livskraftig bestand" brukes i stedet for *"levedyktig villreinstamme"*.
2. s. 11 – Det tas inn følgende setning:
"For nærmere opplysninger om forvaltningen av villrein, vises det til www.villreinen.no"
3. s. 13 – Følgende tekst legges til som nytt kulepunkt
"Verdiskaping og lokaløkonomiske virkninger av turistforeningens virksomhet (Østlandsforskning)".
4. s.16. Tillegg som eget kulepunkt i felles retningslinjer:
"Forvaltningen av verneområdene innen planområdet endres ikke gjennom Heiplanen."
5. s. 19 – Det settes inn de framforhandlede retningslinjene som eget sett retningslinjer for Aust Agder. Teksten på s. 19 endres for å tilpasse seg dette.
6. s. 17, under "Landbruks-utmarks næringer" legges følgende til etter første setning.:
"Det vises til kap. 6.2. for videre utdyping av dette temaet"
7. s. 18, under "Kraft", skal teksten i høringsdokumentet erstattes med:
*"- Ny eller utvidelse av eksisterende kraftutbygging eller kraftlinjer bør unngås.
- Unntak kan gjøres for tiltak som ikke innebærer inngrep av vesentlig negativ betydning for villreinen. Disse vurderingene forutsettes avklart gjennom konsekvensutredninger etter relevant lovverk. "*
8. s. 19 - Område A tas ut av teksten og plankartet som Hensynssone Villrein, og går inn i Hensynssone Bygdeutvikling.
9. s. 19, under spesielle retningslinjer for Hensynssone Villrein, tas det inn et nytt sett retningslinjer, med følgende tekst:
"For Bjåen (se eget kartutsnitt i Fylkesmannens høringsbrev) gjelder følgende retningslinje: "I denne sonen har landbruksinteressene forrang fremfor villreininteressene". "
10. s. 22 – Følgende endringer foreslås i tabellen:
"Evt." strykes. "Grøntformål" legges til i tabellen etter LNFR.

11. s. 29 – Som tillegg til kulepunkt om årlig samordningsmøte tas inn følgende tekst:
” Aust-Agder fylkeskommune lager et forslag til opplegg og innhold for de årlige samordningsmøtene, og sender denne ut til alle aktuelle parter i løpet av høsten 2012. Første møte bør deretter avholdes innen juli 2013. Tema som bør tas opp her er bl.a. interkommunal vurdering av bruk av føre-var prinsippet i planlegginga og samlet belastning etter Naturmangfoldloven , samt interkommunale planer for motorferdsel og sti- og løypeplaner, og generelt om oppfølging av Heiplanen”

12. s. 31 – Som nytt tiltak under Kommunal planoppfølging tas inn følgende ny tekst:
”Telemark fylkeskommune kaller inn Vinje kommune og de administrativt ansvarlige for Heiplanen og Regional plan for Hardangervidda, med sikte på overføring av arealsoner fra de regionale planene til kommuneplanen. Ansvar: Telemark fylkeskommune. Møtet bør holdes innen utgangen av 2012, eller snarest etter godkjenning av planene.”

13. s. 30 – Som en presisering av kommunal oppfølging av Heiplanen tas det inn følgende henvisning etter første setning:
”.. jfr. tabell i kap 2.11.”

14. s. 32, Kunnskapsbasert planlegging og prosjekt:

Under første tiltakspunkt:

”Initiativ: Vest-Agder Fylkeskommune”,

og under neste tiltaksgruppe

”Initiativ: Fylkesmannen i Vest-Agder”.

Og:

Under andre tiltakspunkt tas inn følgende tillegg.

”Følgende kunnskapshull bør følges opp i videre forskning:

Effekter av:

- *avbøtende tiltak og tilrettelegging*
- *bestandsstørrelsen på reinens arealbruk*
- *jakt*
- *bukkenes arealbruk*
- *klimaendringer*
- *sauebeiting og konkurranse mellom sau og rein.”*

15. Mindre rettelser i teksten endres som følger:

- *Villreinnemnda skal konsekvent omtales som ”Villreinnemnda i Setesdalsområdet”*
- *s. 12, kap. . 2.4, første punkt legges til ”kommuneplaner” i opplistingen*
- *”SVR” skal brukes konsekvent om Setesdal Vesthei Ryfylkeheiene landskapsvernområde, og ikke for Villreinnemnda i Setesdalsområdet.*

16. Planforslaget med vedtatte endringer i sak 1/12 i styret for Heiplanen oversendes fylkeskommunene til endelig behandling.

17. Saken skal legges fram med likelydende saksframstilling og forslag til vedtak i alle fylkene.